

EU i verden – venn eller fiende?

Av Amund Vik, Ungdom mot EU

Det går ikke lenge mellom hver gang man hører at EU er et fredsprosjekt, eller at EU er det eneste korrektivet til USA. En kan også høre enkelte si at EU er mye bedre enn Norge når det gjelder miljøpolitikk, noen sier til og med at med østutvidelsen har unionen befestet seg som et solidaritetsprosjekt. Det er uten unntak unionstilhengere som framsetter disse påstandene. Enkelte av påstandene er selvsagt mer troverdige enn andre, men fellesnevneren er at de alle er diskutabile. Hvordan en leser disse påstandene avhenger helt av hvilken innfallsvinkel man velger seg. Om en person er positiv til den europeiske union vil disse påstandene arte seg svært annerledes enn om en person som er kritisk til unionen leser dem. I denne teksten skal jeg sette disse påstandene under lupen. Jeg velger i denne teksten en kritisk innfallsvinkel.

De nevnte påstandene reiser mange interessante spørsmål som sjelden opptrer i den offentlige debatten. Dette er svært trist, da disse spørsmål (evt. betraktninger) er svært nyttige for å oppnå en seriøs og informert unionsdebatt i kongeriket. Denne teksten er nettopp et forsøk på å løfte disse temaene opp til debatt på en mer rolig og ordentlig måte enn hva som er tilfelle i dagens offentlige debatt. Et forsøk på å informere den nasjonale unionsdebatten om sentrale implikasjoner ved tesene ja-siden legger fram.

Teksten tar sikte på å vise at EU ikke er et korrektiv til USA når det gjelder internasjonal politikk. Videre at EU og USA i stor grad er ”partners in crime” når vi snakker om oppførsel på den internasjonale arena. Jeg skal også vise at EU ikke er et fredsprosjekt – at den europeiske union avvek fra den veien for lenge siden. Sist, men ikke minst skal jeg vise at selv om EUs miljøpolitikk, på enkelte områder, er bedre enn Norges så står den til en hver tid sittende regjering fritt til å legge opp sin egen miljøpolitikk. Uavhengig av unionens. Dette er en verdi det er verdt å ta med seg.

1.0. EU som utfordrer til USA

Mange hevder at etter krigen mot Irak og den sittende amerikanske presidents mangel på respekt ovenfor internasjonale regler og normer så trenger vi en motmakt mot USA. En ”snill” supermakt som er sterk nok til å hamle opp med USA på de svakeste og miljøets vegne. Den

erkepositive Thorbjørn Jagland skriver i sin bok ”ti teser om Norge og EU” at unionen er det eneste seriøse korrektiv til amerikansk neoliberalisme på bortebane og amerikanske neokonservative kristenfundamentalistiske krefter i Washington.

Når vi skal se på EU som et alternativ – eller korrektiv – til USA, er det flere momenter vi må ta med i betraktningen. Innledningsvis må vi avgjøre om EU i det store og hele er i stand til å utfordre amerikansk hegemoni. For å finne ut det må vi se på to momenter. Jeg skiller her mellom to komponenter; økonomi og politikk. Det vil si at vi må skille mellom EUs evne til å utfordre USA politisk og EUs evne til å utfordre USA økonomisk. Vi må også avgjøre om utviklingen i retning en europeisk superstat fører til bipolaritet, eller om det fører til en mektigere unipolaritet i forhold til kjernelandene på den vestlige halvkule. Altså om EU er et alternativ til USA i den forstand at de er uenige om hvordan verden skal organiseres, eller om de er enige i dagens verdensordning. Er det da ønskelig med en bipolar situasjon, altså om vi ønsker å leve i en situasjon hvor vi har to supermakter som konkurrerer om verdens resurser. Det er her fristende å trekke paralleller til situasjonen under den kalde krigen mellom USA og Sovjetunionen. Selv om det var en annerledes situasjon så er det noen linjer vi kan trekke mellom de to. De var begge mer eller mindre oljeimporterende nasjoner. Altså at de i liten grad hadde tilgang til olje på eget territorium. Både under sovjettiden og nå har vi to supermakter som ønsker vekst i normativ, økonomisk og militær makt. Dette er selvsagt en noe løs analogi, men skulle det vise seg at USA og EU enige, vil det bety at et sterkere EU i beste fall vil medføre en styrket vestlig hegemoni over de fattige landene. I verste fall vil det bety at de fattigste landene vil bli ofre i en geopolitisk dragkamp mellom to supermakter.

Vi skal nå se om EU kan være i stand til å utfordre USA økonomisk. Kan euroen utfordre dollaren som internasjonal handelsvaluta? Er EUs indre marked sterkt nok til å utfordre amerikansk økonomi?

Økonomisk

Når vi skal se på EUs økonomi er det selvsagt at vi først må se på ØMU. Altså den økonomiske og monetære unionen til EU. Under denne ligger blant annet vedtaket om å innføre Euroen (€) og at EU skal ha en felles finanspolitikk. Det er da fastsettelsen av inflasjonsnivå og rentenivå. Kort sagt de samme oppgavene som Norges Bank har her i Norge. Tolv av EUs 15 medlemsland har utvidet samarbeidet i EU til i sterkere grad å omfatte

økonomiske og pengemessige forhold. De tre landene som ikke har trådt fullt inn i EUs Økonomiske og Monetære Union er Danmark, Sverige og Storbritannia. Det at Storbritannia ikke har gått med i samarbeidet er i denne sammenheng et poeng i seg selv, da deres bankvesen er av en bedre karakter enn hva som er tilfelle i de andre EU-landene. Og om Storbritannia skulle bli med, ville det gi EU en ekstra giv i den økonomiske kampen mot USA. Dessverre for EU så ser det ikke ut som om Storbritannia skal bli med i en stadig tettere føderalisering enda (Siste EU barometer viste synkende støtte for Unionen i Storbritannia, samt de andre unionslandene gjennom hele det 21 århundre. Se for eksempel: *Klassekampen, Synkende EU støtte i Unionen*. 2004-02-25). Et sentralt moment her er EUs evne til å reagere i den økonomiske politikken. Når de nå har lagt ansvaret for rentenivået og finanspolitikken – inkludert den såkalte stabilitetspakten – til den europeiske sentralbanken skulle det tilsi at de blir mer effektive og handlingsdyktige. Dessverre er ikke det tilfelle så lenge de mektigste landene – Tyskland og Frankrike – nekter å samarbeide. Det vil si at de nekter å respektere EUs krav til budsjettbalanse. Det var snakk om at de skulle kalles for retten, men det gikk som det måtte gå – i et system hvor de sterkeste styrer – klagene ble trukket. Det var ingen som til syvende og sist ville fornærme de store landene.

Vi ser at det er vanskelig for EU å binde sine mektigste medlemsland når de vil gjøre som de vil. Det betyr at EU ikke kommer til å kunne utfordre USA økonomisk med det første (som enhetlig aktør). Imidlertid skal det også nevnes at skal en opprettholde en nasjonalstat er det viktig at en styrer sin egen finans- og pengepolitikk. Dette betyr at om EU skal kunne bli en seriøs utfordrer på det pengepolitiske området, så må de utvide integreringen og de interne sanksjonsmulighetene såpass at ikke engang de sterkeste landene tør å gå på siden av det EU har vedtatt. En slik utvikling vil bety at de europeiske nasjonalstatene vil bli kvelt ytterligere og at EUs føderasjonsprosjekt videreutvikles.

Dette bringer oss inn på det neste punktet som er EUs evne til å utfordre USA på det politiske området. Vi skal her skille mellom unionens evne til å fatte effektive vedtak og den faktiske politikken som føres av de to ”supermaktene”.

Politisk

Som jeg nevnte over skal vi her se på unionens politiske kapasitet ved to dimensjoner. Det er unionens evne til å fatte effektive politiske avgjørelser og det er unionens faktiske politikk.

Dette skillet er nødvendig fordi om en union skal kunne konkurrere politisk med en stat så må det eksistere en evne til å fatte effektive avgjørelser. Det internasjonale samfunn er ikke villig til å vente på at en aktør skal konferere med alle berørte parter for å høre om de er enige i et gitt initiativ. Den andre dimensjonen går på om unionens politikk avviker fra den som føres av dagens president i USA.

Unionens evne til å fatte effektive politiske avgjørelser er av naturlige grunner ikke like god som USAs. Dette beror på at unionen er avhengig av de største landene for at et vedtak skal kunne fattes. Her kan man trekke fram Irak-krigen som et eksempel. Unionen var ute av stand til å bli enig om annet enn generelle formuleringer fordi de store nasjonene hadde forskjellige oppfatninger om hva som var det rette å gjøre ved den anledningen. EUs begrensede evne til å fatte beslutninger kommer av at EU hele tiden legger opp til at de største landene skal kunne bestemme hva som skal være unionens politikk. Dette har vært nedfelt i alle traktater fram til nå, og er definitivt inne i det nye grunnlovsforslaget. Imidlertid skal vi fokusere på Nice-traktaten her. Nei Til EU har, med rette, karakterisert Nice-traktaten som de store landenes seirer. Her, som i alle andre traktater, blir de store landene gitt muligheten til å hindre alle uønskede vedtak. Noe som resulterer i at hver gang de store landene er uenige – seg i mellom eller med andre medlemsland – så vil det ikke bli noe vedtak.

Dette er enda ett av de områdene hvor unionen ikke kan konkurrere med USA i dag. Imidlertid finnes det muligheter for at unionen kan ta opp kampen her også. Men da kommer vi i en situasjon – slik som med økonomien – at nasjonalstaten og det lokale demokratiet må lide for et handlingseffektivt EU. Altså at statene må gi fra seg enda mer makt til EU for at de skal bli konkurransedyktige. Dette er en utvikling som ikke er ønskelig, da nasjonalstatene er den mest egnede størrelsen for utøvelsen av demokrati. Det er utenkelig at demokratiske verdier er forenelig med et handlingseffektivt EU. Vi skal nå se om den politikken som faktisk føres i unionen er et korrektiv til USA eller et ”supplement”. Altså om politikken er den samme eller om det er vesensforskjell mellom unionens oppførsel i verden og USAs.

Den praktiske politikk som føres i EU viser seg å skille seg marginalt fra den som føres i USA når vi snakker om utenrikspolitiske saker. Siden EU jo faktisk var delt i spørsmålet om Irak, det vil si at Storbritannia, Danmark, Italia og de østeuropeiske landene var for mens resten var mot, kan vi ikke helt vite hva EU mente om den saken. Vi tar derfor for oss EUs oppførsel i andre internasjonale fora som for eksempel WTO (verdens handelsorganisasjon).

I verdens handelsorganisasjon har unionen lagt seg på en linje hvor de er mer et supplement til amerikansk neoliberalisme enn et alternativ (For mer utfyllende info, se **EU som global aktør**). Dette er en trend vi kan se spesielt godt i forhandlingene til GATS-avtalen (WTOs tjenesteavtale). EU fremmer her krav om at de fattigste utviklingslandene skal åpne sine grenser for handel mens de selv holder på sin rett til å beskytte egen industri. Dette gjelder spesielt landbrukssektoren. Forskningsstiftelsen Oxfam international har laget en rapport om EUs oppførsel i verdenssamfunnet. Dommen er hard:

EU double standards on trade policy are a disgrace. The EU forces Third World countries to open their markets at breakneck speed, while maintaining barriers to Third World exports, particularly farm products and textiles. The EU does further damage to livelihoods in the developing world by dumping highly-subsidised agricultural surpluses with which small farmers cannot compete (Se *Oxfam briefing paper 22. Europes double standards*” på www.oxfam.org).

Vi ser at unionen setter inn kraftige tiltak slik at de kan beskytte egen industri. EU er faktisk verre enn USA – som tradisjonelt er den store stygge ulven – når det gjelder eksportdumping. EU selger varer på markeder i uland for omtrent 1/3 av hva det koster å produsere varen i mottakerlandet. Da sier det seg selv at de lokale produsentene ikke har det beste utgangspunktet for å drive sin virksomhet. Dette er en dobbeltstandard som nesten mangler sidestykke i verden. Det eneste som kommer opp mot eksportdumpingen må være at EU – en av de kraftigste økonomiene i verden – setter i gang antidumpingtiltak mot de fattigste landene i verden når de prøver å selge varene sine til det indre markedet. Unionen setter faktisk opp tollene mot fattige land jo mer varene er bearbeidet. Dette er utelukkende for å beskytte egen industri. Vi ser altså at EU innvilger seg retten til å føre nettopp den politikken de nekter de fattige landene å føre. Videre har EU en lovgivning på patentpolitikk som ikke akkurat tar vare på de fattige landenes interesser. Det var nesten grotesk å se at EU, under WTOs ministermøte i Doha 2001, valgte å stå på de internasjonale legefirmaene sin side da ulandene ville lage billige kopier av dyre medisiner for å bekjempe epidemier.

Unionens aktive politikk underbygger påstander om at EUs utenriks- og handelspolitikk faktisk er mer konsernstyrt og neoliberal enn hva som er tilfelle i USA. Forskjellen går i grunn bare på begrunnelsene og at EU ikke i så stor grad argumenterer på bakgrunn av kristenfundamentalisme.

Når vi nå har funnet ut at unionen fører den samme politikken som USA. Er det da ønskelig med et United States of Europe, en ny superstat?

Polaritet

En ny europeisk superstat vil etter min mening bare styrke den vestlige verdens utnyttning av de fattigste landene. Vi kan illustrere dette poenget med en analogi til en vektskål. Vi ser for oss en vektskål med den rike verden på den ene siden og den fattigste delen av verden på den andre siden. Med et sterkere og mer handlekraftig EU vil ”vekten” på den rike siden ytterligere økes. Om vi kombinerer dette med at også amerikanerne blir stadig mer hensynsløse i sin utnyttning av den tredje verden, så ser vi at den ekstra ”vekten” super-EU vil tilføre ikke tjener til noen endring av verdensbildet. Vi kan derfor slutte at en europeisk superstat vil være et uønsket supplement til amerikansk neoliberalisme.

2.0. Fredsprosjekt

Thorbjørn Jagland sa i januar 2004 at han ønsket å foreslå EU til Nobels Fredspris. Dette er en mening som deles av de andre tilhengerne av det såkalte ”radikale” ja. EU har også ved tidligere anledninger blitt foreslått til fredsprisen. De har derimot ikke fått den noen ganger, og det er ingen verdens ting som tyder på at de skal få den i 2004.

Et argument som ofte framsettes i denne sammenheng er at EU har skapt freden i Vest-Europa. Dette må sies å være en sannhet med mange modifikasjoner. For det første var freden der før EU oppstod. Det er like troverdig å si at freden skapte EU. Utallige undersøkelser viser at fred skaper grobunn for handel – EU startet som et handelsprosjekt. For det andre kan både NATO og USA tillegges vel så mye av æren for freden som hva EU kan. For ikke å snakke om fraværet av despoter og diktatorer i EU-området den siste tiden.

Videre kan det faktum at EU driver en av verdens mektigste våpenindustrier sette en stopper for tanken om at unionen er et fredsprosjekt, det skal også nevnes at denne våpeneksporten er i vekst. Av andre momenter som taler mot en slik prisutdeling kan disse nevnes:

- Unionen har ikke til nå hatt noen rolle som internasjonal fredsmegler
- Konventet (det nye grunnlovsforslaget) krever at unionslandene ruster opp

- Flere medlemsland har masseødeleggelsesvåpen, og viser ingen tegn til å ville ruste ned med det første
- Unionen øker den vestlige utnyttelsen av den tredje verden og ønsker å bli en stormakt

3.0. Avslutning

Vi har sett over at dagens EU ikke vil være et alternativ til USA. Videre har vi sett at unionen ikke vil være et fredsprosjekt og at de derfor ikke kommer til å få fredsprisen i år heller. Det er fruktbart å nå se litt på hvordan EU tenker å bevege seg videre. Vi skal se på to momenter det er lurt å ta med seg. Det er EUs økende føderasjonstilnærming og EUs forsøk på å lage en hær.

Under punktet om unionen som alternativ til USA så vi at det eneste som kan få EU til å bli en reell utfordrer til amerikansk hegemoni er at unionen knytter seg stadig sterkere sammen. Dette til tross for at en føderasjon på EUs størrelse, et USE (United States of Europe) vil medføre mindre demokrati og større avstand mellom befolkningen enn noen annen demokratisk stat. Allerede i dag har EU et kjent demokratisk underskudd. Det nye grunnlovsforslaget har ikke tatt innover seg at det er et demokratisk problem. Derfor leverer de en modell som viderefører de sterke nasjonenes herredømme over alle de andre i unionen. De viderefører byråkratiets jernhånd over enhver borger i unionsområdet. Dette tyder på at i kampen for å bli en stormakt har unionen valgt effektivitetens vei, framfor demokrati, deltagelse og åpenhet. Ingenting tyder på at unionen kommer til å avvike fra denne veien med det første. Sterkere sentralisering vil muligens styrke unionens konkurransedyktighet ved at de blir mer effektive. Men i et EU hvor den folkelige oppslutningen om prosjektet er i stadig fall vil en slik utvikling trolig føre til ytterligere fall på meningsmålingene og mindre troverdighet til politikerne i Brussel. Men det er også andre og vel så skremmende ting som skjer i unionen for tiden. EU har besluttet å lage sin egen hær, som kan beskytte unionens interesser innenlands og utenlands. Og grunnlovsforslaget krever at EU-landene ruster opp.

Konklusjon

De som hevder at det eksisterer et ”radikalt ja” eller at EU kan være et alternativ til USAs verdensherredømme, har gjort seg skyldige i en av to ting. Enten har de tatt grundig feil, lest faktaene med en idealisme og utopisme som mangler sidestykke i den norske politiske debatten. Eller så er hele prosjektet ett påfunn for å lure unge velgere over på jasiden, i en stadig mer grumsete og faktafattig debatt om norsk medlemskap i den europeiske unionen. Vi har i løpet av denne teksten sett at det ikke lar seg gjøre for EU å bli noe alternativ til USA med det første. Om de skal klare det så må de kaste de siste restene av et skakkjørt demokrati over ripa. Skulle unionens høye herrer velge å gjøre nettopp det, vil vi likevel ikke leve i en verden hvor den snille supermakten EU passer på de svakeste. Det er overveldende mye som tyder på at om EU noen gang blir den dominerende makten i verden, så vil vi ha en situasjon som vil være til forveksling lik den vi har i dag.

Videre ser vi at EU-tilhengerne stadig foreslår at EU skal få Nobels fredspris. Vi har i denne teksten sett at en slik idé er like idealistisk og trangsynt som å hevde at EU vil bli den snille supermakten. Helt til slutt vil jeg håpe at den framtidige EU-debatt i norsk politikk vil være noe mer faktaorientert enn hva vi har fått presentert fra jasiden i det siste.